

**Дослідження безпеки
представників/-ць громадянського
суспільства в Україні
за січень—березень 2021 року**

У поданому дослідженні за січень-березень 2021 року висвітлено випадки переслідування активістів/-ок, правозахисників/-ць та журналістів/-ок, а також ситуація щодо розслідування таких справ органами правопорядку.

Укладачі: Ганна Рожкова, Катерина Помазаная, Сергій Перникоза, Вадим Пивоваров.
Дизайн та макет: Ольга Золотар.

Дослідження безпеки представників/-ць громадянського суспільства в Україні за січень-березень 2021 року / Г. Рожкова, К. Помазаная, С. Перникоза, В. Пивоваров — Київ: Асоціація УМДПЛ, 2021. — 36 с.

Звіт підготовлено за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні. Погляди авторів звіту не обов'язково збігаються з офіційною позицією уряду США.

Звіт розповсюджується відповідно до ліцензії [Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Асоціація УМДПЛ, 2021

ЗМІСТ

Вступ	5
Частина перша. Ефективність розслідувань.....	7
Частина друга. Опис інцидентів	15
Рекомендації	28

Додатки:

Додаток 1 Методологія моніторингу нападів на представників/-ць громадянського суспільства	30
Додаток 2 Методологія визначення ефективності роботи органів правопорядку під час розслідування нападів на активістів/-ок.....	32

ВСТУП

Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів продовжує здійснювати моніторинг випадків тиску на громадських активістів/-ок, правозахисників/-ць та незалежних журналістів/-ок.

Нагадаємо, що за попередній період (липень-грудень 2020 року) нашою організацією було задокументовано 52 інциденти різного типу тиску. Цього разу, за січень-березень 2021 року, ми зафіксували 32 інциденти.

Київ продовжує бути містом, де найчастіше здійснюється тиск на представників/-ць громадянського суспільства.

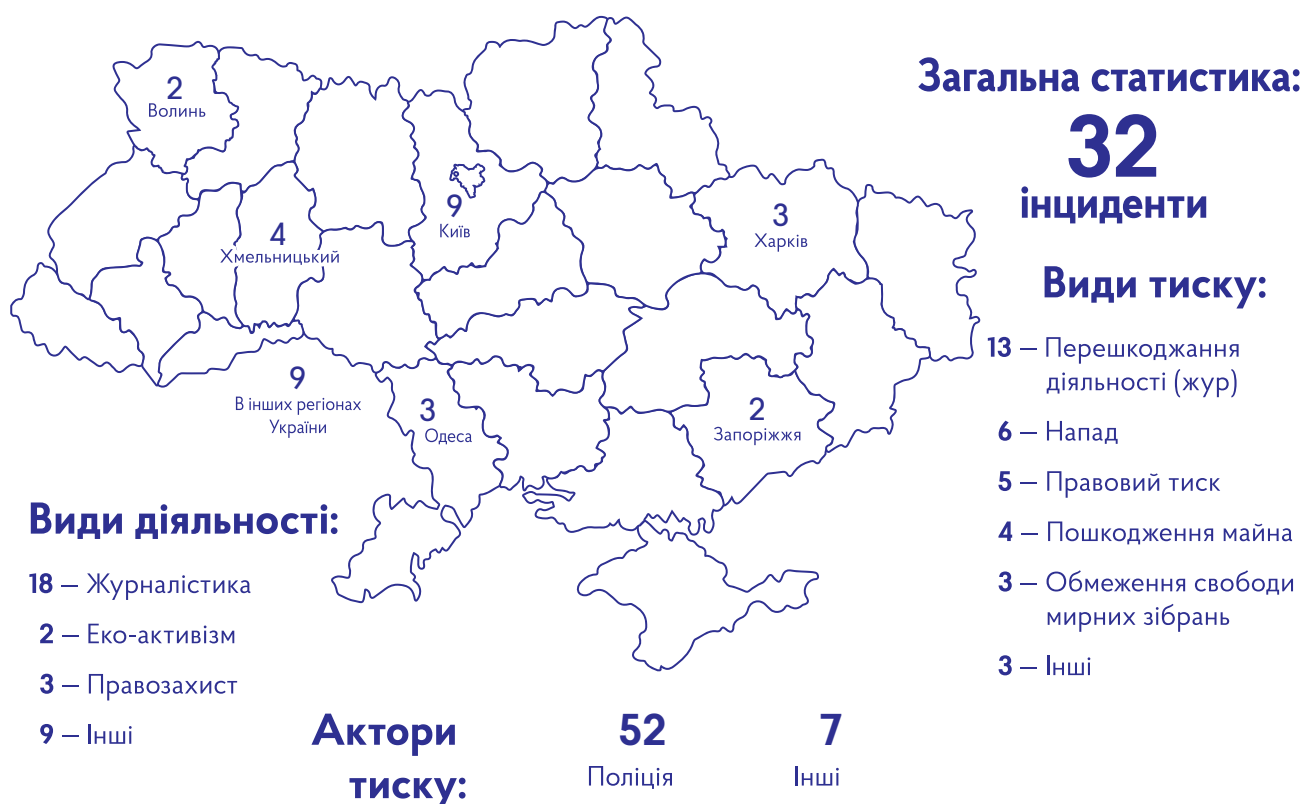
Щодо типів тиску, то найбільше було зафіксовано випадків щодо перешкоджання журналістській діяльності – таких інцидентів було дев'ять та шість інцидентів стосувались нападів на громадських активістів/-ок.

За період дослідження ми зафіксували чотири інциденти пошкодження майна, всі вони стосувались спалення чи пошкодження автомобілів. Зокрема, було спалено авто колишній селищній голові с. Коцюбинського, яка виступала за збереження Біличанського лісу; розбито скло автомобіля журналістці на Рівненщині, яка висвітлює гострі питання – про розподіл бюджетних коштів та земельних ділянок; подружній парі активістів, які борються

проти незаконного перевезення піску з місцевого кар'єру в Харківській області закинули на подвір'я будинку гранату, внаслідок чого згоріло два сімейних автомобіля; а також у Києві на стоянці під охороною спалили автомобіль колишнього головного редактора TVi, журналіста Володимира Єгорова.

За цей період ми продовжили фіксувати погрози щодо ЛГБТ активістів/-ок. Зокрема, на електронну скриньку миколаївської ЛГБТК-організації було надіслано лист з погрозами. У відповідь на наш запит, поліція повідомила, що 26.01.2021 року сектором дізнання Центрального ВП ГУНП в Миколаївській області було відкрито кримінальне провадження за ознаками кримінального проступку передбаченого ч.1 ст.129 КК України – погрози вбивством. Це вже не перше повідомлення з погрозами адресоване громадській організації «Ліга». Розслідування по цій справі проводив один інспектор сектору дізнання, що на нашу думку, не достатньо для проведення ефективного та швидкого розслідування.

Загалом, щодо ефективності розслідувань нападів на представників/-ць громадянського суспільства, то варто відзначити, що на нашу думку, вони були малоефективними та вкрай повільними. Працівники поліції часто не хотіли реєструвати інциденти як злочин. У випадках, коли фігурантами справ ставали працівники поліції, розслідування або затягувалось, або не починалось узагалі.

Частина перша.
Ефективність розслідувань

В досліджених кейсах дії органів правопорядку, щодо розслідування нападів на активістів/-ок були малоефективними та вкрай повільними.

Це стосується як працівників поліції, так і працівників Державного бюро розслідувань. У випадках, коли фігурантами справ ставали працівники поліції, розслідування або затягувалось, або не починалось взагалі.

Іноді, лише після того як потерпілі залучали адвоката, вдавалось переконати поліцію реєструвати повідомлення про злочин в Єдиному реєстрі досудових розслідувань.

Будь-яку інформацію, щодо проведення розслідування, після реєстрації заяви про злочин в ЄРДР, фактично, можна отримати лише від потерпілих, та лише у випадку, коли вони активно добиваються цієї інформації.

1. Превенція вчинення злочину.

У своїй відповідях на надіслані запити органи правопорядку або не надають інформацію щодо здійснення превенції вчинення злочинів, або обмежуються загальними фразами.

Так, до Головного управління Національної поліції України в Полтавській області було надіслано запит, щодо нападу 10 лютого на громадського активіста та журналіста Вадима Кирпиченка. У своїй відповіді № 44/4-31 від 18.03.2021 працівники органу правопорядку повідомили, що згідно ч. 1 ст. 8 ЗУ «Про Національну поліцію» поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України. Надалі, у відповіді, поліція цитує норми КПК України і не дає чіткої відповіді на поставлені питання:

«Відділенням поліції № 1 Лубенського РВП ГУНП, вжито відповідні заходи реагування, на правопорушення вчинене відносно Кирпиченка В.Є., визначені Кримінальним процесуальним кодексом України та згідно визначеного ЗУ «Про Національну поліцію» переліку превентивних заходів».

Термін «превентивні заходи» поліція розуміє в контексті Закону України «Про Національну поліцію», але у вищезгаданому розділі перелік поліцейських заходів, щодо попередження нападів на громадських активістів, очевидно, не є достатнім та не може ефективно застосовуватися для превенції вчинення злочинів.

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 2 б
тел. 510-034

18.03.2021 № 44/4-31

В. ПИВОВАРОВУ

umdpl.association@gmail.com

вул. Лютеранська, 26/17, оф.21
м. Київ

Про результати розгляду звернення

Відділом дізнання Головного управління Національної поліції в Полтавській області, в межах компетенції, розглянуто Ваше звернення від 25.02.2021 №25/02-4, подане до Головного управління Національної поліції в Київській області, щодо отримання інформації з приводу нанесення тілесних ушкоджень Кирпиченку В.Є.

Повідомляємо, що за викладеними обставинами сектором дізнання відділення поліції № 1 Лубенського РВП ГУНП в Полтавській області 10.02.2021 розпочате досудове розслідування у кримінальному провадженні № 12021175580000032 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 125 (умисне легке тілесне ушкодження) КК України.

Наразі у кримінальному провадженні досудове розслідування триває, проводяться необхідні слідчі дії, у тому числі із залученням потерпілого Кирпиченка В.Є.

З метою забезпечення повного та неупередженого досудового розслідування начальником СД відділення поліції № 1 Лубенського РВП ГУНП створено групу дізнавачів, у складі 4 працівників даного підрозділу.

Стан досудового розслідування вказаного кримінального провадження перебуває на контролі відділу дізнання ГУНП в Полтавській області.

Згідно ч. 1 ст. 8 ЗУ «Про Національну поліцію» поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

Статтею 2 КПК України передбачено, що одним із завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

2

Відділенням поліції № 1 Лубенського РВП ГУНП, вжито відповідні заходи реагування, на правопорушення вчинене відносно Кирпиченка В.Є., визначені Кримінальним процесуальним кодексом України та згідно визначеного ЗУ «Про Національну поліцію» переліку превентивних заходів.

2. Визначення і здійснення заходів із запобігання рецидивам нападів на активістів/-ок та правозахисників/-ць.

Через неналежне розслідування та відсутність належних ресурсів на здійснення необхідних слідчих дій злочини щодо громадських активістів/-ок періодично повторюються.

Показовою є ситуація коли громадська організація з Миколаєва «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА» 15 січня отримала лист з погрозами. В листі було зазначено, що члени організації будуть переслідуватись, буде знищене їхнє майно, їм будуть завдані тілесні ушкодження.

Це вже не перший лист з погрозами, який отримує організація, але автори погроз так і не були знайдені.

Згідно з відповіддю, наданою Головним управлінням Національної поліції України в Миколаївській області №14-зі/24-І-2021 від 14.02.2021, досудове розслідування у кримінальному провадженні здійснюється інспектором дізнання ВП №1 Миколаївського РУП ГУНП в Миколаївській області. Інформація про здійснення попередження можливих нападів не надавалась, тільки було зазначено, що: «Відділом дізнання

ГУНП в Миколаївській області здійснюється постійний відомчий контроль за станом розкриття та розслідування кримінальних проступків, де потерпілими є представники ЛГБТ спільноти, громадські активісти чи правозахисники.» Виникають сумніви в тому, що один інспектор відділу дізнання зможе ефективно розслідувати цей злочин.

3. Забезпечення існування чіткої системи механізмів і процедур, через яку можуть надходити повідомлення про напади на активістів/-ок та правозахисників/-ць.

Система повідомлення про напади на громадських активістів/-ок та правозахисників/-ць залишається недосконалою, але позитивним слід вважати той факт, що органи прокуратури висловлюють зацікавленість в побудові такої системи. Перш за все, увага буде приділятися тим справам, за якими не відбувається належного процесу розслідування та комунікації з постраждалими та заявниками.

4. Дотримання процедури реєстрації кримінального правопорушення за заявою потерпілого/-ї та надання йому/її статусу потерпілого/-ї.

Здебільшого, заяви про напади на активістів/-ок належним чином реєструються. Про конфліктні ситуації іноді потрібно повідомляти в декілька державних інституцій задля того, щоб домогтись хоча б внесення повідомлення до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

19 січня в Подільському районі міста Києва мала проходити мирна акція. Організатори завчасно повідомили органи влади про її проведення та, за їх словами, навіть узгоджували з поліцейськими маршрут проведення. Натомість, перед початком акції учасники були затримані та доставлені в Подільське управління поліції Головного управління Національної поліції в місті Києві. Таким чином, поліція прямо перешкодила проведенню акції.

Про ці неправомірні дії було повідомлено Національну поліцію України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Однак кримінальне провадження не було відкрито, а поліція обмежилась проведенням службового розслідування, в результаті якого, як йдеться у відповіді поліції №1306/125/05/26-2021 від 04.03.2021: «За результатами проведеного службового розслідування фактів недотримання вимог чинного законодавства України поліцейськими, які 19.01.2021 приймали участь у забезпеченні публічного порядку у центральній частині м. Києва, не встановлено, тому письмовий наказ про застосування до поліцейських дисциплінарних стягнень не видавався.»

І тільки після звернення до Державного бюро розслідувань із заявою про ці неправомірні дії, інформацію по вказаній події було внесено до ЄРДР.

Пивоварову В. С.
вул. Лютеранська, 26/17, офіс 21
м. Київ
umdpl.association@gmail.com

Про результати розгляду запиту

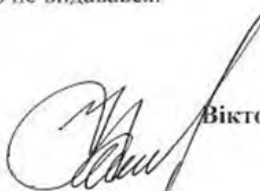
Шановний пане Пивоваров!

Повідомляємо, що Головним управлінням розглянуто Ваш запит про отримання публічної інформації щодо подій, які мали місце 19.01.2021 у центральній частині міста Києва.

На підставі наказу Головного управління дисциплінарною комісією ГУНП у м. Києві проводилось службове розслідування за фактом можливих прорахунків, допущених окремими поліцейськими 19.01.2021 під час забезпечення охорони публічного порядку у центральній частині м. Києва, у ході якого було з'ясовано інформацію про поліцейських, які 19.01.2021 приймали участь у заходах.

За результатами проведеного службового розслідування фактів недотримання вимог чинного законодавства України поліцейськими, які 19.01.2021 приймали участь у забезпеченні публічного порядку у центральній частині м. Києва, не встановлено, тому письмовий наказ про застосування до поліцейських дисциплінарних стягнень не видавався.

З повагою
заступник начальника

Віктор НЕЧИТАЙЛО

5. Забезпечення, у разі потреби, послуг адвоката.

У зазначених у звіті кейсах забезпечення юридичною допомогою обмежувалось врученням потерпілому пам'ятки про права, передбаченим у ст. 56 Кримінального процесуального кодексу України. Натомість, у наданих відповідях поліція не згадує про можливість певним категоріям потерпілих отримати безоплатну вторинну правову допомогу. Зокрема, вони мають право на: здійснення представництва інтересів осіб в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру.

Також слід зазначити, що у кейсі згаданому в п.4, про затримання на Конtrakтовій площі, зі слів потерпілих, послуги безоплатної вторинної правової допомоги їм не надавались, що є грубим порушенням вимог Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

6. Робота з ризиками. Унеможливлення факторів впливу з боку інших органів влади та місцевого самоврядування, пов'язаних можливими корупційними зв'язками з бізнес-структурами, які діють на певній території, і саме в розрізі діяльності яких виник конфлікт і, відповідно, відбувається/відбувся тиск/напад на активістів/-ок.

В досліджених кейсах робота з ризиками була проведена на досить низькому рівні.

Так, після проведення маршу жінок 8-го Березня в Києві на учасниць акції було здійснено напади невідомими молодиками. Поліція належним чином не забезпечила громадський порядок та, спершу, відмовилась порушувати кримінальну справу. І тільки після залучення адвокатів – поліція відкрила кримінальне провадження за фактом нападу на учасниць акції.

7. Швидкість та ефективність, у разі потреби, забезпечення надання медичних послуг.

В кейсах, що зазначені у звіті, медична допомога потерпілим поліцією не надавалась.

8. Дослідження органами правопорядку дотичних фактів, щодо розслідування випадків нападів на активістів/-ок та правозахисників/-ць.

Інформація про дослідження дотичних фактів працівниками органів правопорядку у відповіді на запити не надавалась. Як правило, це пояснювалось тим, що, відповідно до положень КПК України, про стан досудового розслідування може бути повідомлено лише учасникам кримінального процесу.

У відповідності зі ст. 222 КПК України відомості досудового розслідування можуть бути розголошені лише з письмового дозволу слідчого або прокурора в тому обсязі, в якому вони визнають можливим.

Однак, такої вимоги щодо заборони повідомлення про стан досудового розслідування у КПК України не передбачено. Більш того, по резонансним злочинам представники поліції та Міністерства внутрішніх справ публічно звітуються. Так, наприклад, у справі про підпал автомобіля львівської кореспондентки Радіо Свобода, Галини Терещук, міністр внутрішніх справ України Арсен Аваков особисто публічно повідомляв про хід розслідування. Також слід зазначити, що відповіді на запити надходять, переважно, від слідчих управлінь. Відтак, слідчий по конкретній справі якраз і може визначити обсяг інформації, яку можна надати. Тобто, можна зробити висновок, що вищезначене формулювання застосовується, переважно для того, щоб приховати реальний стан розслідування справи.

9. Незалежність і неупередженість розслідування.

Незалежність службовців, які залучаються до проведення розслідувань, й осіб, що приймають рішення, від осіб, що є причетними до фактів, за якими проводиться розслідування.

Вимога незалежності та неупередженості розслідування належним чином не дотримується у разі вчинення правопорушення працівниками органів правопорядку.

У вже зазначеному кейсі про затримання учасників акції на Конtrakтовій площі поліція фактично відмовилась вносити повідомлення про злочин до ЄРДР. Також поліція не повідомляла про притягнення до відповідальності тих працівників, які дали наказ не пускати учасни-

ків акції, що проходила 23 лютого в Києві, на підтримку Сергія Стерненка, до Офісу Президента України, що, в свою чергу, переросло в сутички, наявність постраждалих та безпідставно затриманих людей.

10. Повнота та ретельність розслідування.

У розслідуваннях мають здійснюватися всі розумні кроки для забезпечення збирання доказів, які стосуються відповідного кейсу.

Ретельність та повнота розслідувань не забезпечується на належному рівні. З часу подачі повідомлення про злочин, в січні 2021 року, Державне бюро розслідувань жодного разу не контактувало з потерпілим, якого незаконно затримала поліція в Києві; не викликали на допит, як потерпілого; не повідомляли про проведення будь-яких процесуальних дій. У випадках з пошкодженням майна шляхом підпалу – повідомлення про злочини переважно реєструються у ЄРДР, але жодна справа у досліджених кейсах досі не передана до суду.

11. Збирання доказів і проведення розслідування мають здійснюватися відповідно до процесуальних норм.

Показовим випадком є ситуація зі спробою притягнення до адміністративної відповідальності члена правління Фондації DEJURE Романа Маселка.

26 лютого об 11:00 до офісу Фондації DEJURE навідалися п'ятеро поліцейських, з метою «поговорити» з Романом Маселко. Поліцейські були переконані в його присутності в офісі через дані пеленгування його мобільного телефону. Про це повідомили працівники Фондації, які почули з розмов поліцейських, що ті «пробили» телефон Романа. На запитання, як саме представники поліції дізнались, що Роман знаходиться в офісі, поліцейські відповіли, що в цьому їм допомогло «оперативне везіння». У провадженнях у справах про адміністративні правопорушення відстеження мобільних телефонів є незаконним.

12. Невідкладність розслідування

Невідкладність розслідування не забезпечується на належному рівні, як того вимагає ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України. Учасницям «Маршу жінок» знадо-

билось 10 днів та послуги адвоката для того, щоб поліція відкрила кримінальне провадження щодо нападу на них. Більше того, потерпілі змогли самі через фотографії та соціальні мережі встановлювати особи нападників.

13. Компетентність слідчих та забезпечення процесу розслідування.

Забезпечення процесу розслідувань не відбувається на належному рівні. Злочин, щодо Миколаївської організації «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА» розслідує один інспектор відділу дізнання. Трохи кращою є ситуація у Луцьку, де поліція розслідує напад на журналістку Людмилу Яворську, яка приїхала 4 січня до Підгайцівської сільської ради, для отримання коментарів у депутатів щодо ситуації з ремонтом на одній із вулиць, та зазнала нападу невідомої особи в приміщенні сільської ради.

Поліція повідомила, що протидія перешкоджанню професійній діяльності журналістів є одним з пріоритетних напрямків діяльності підрозділів Головного управління Національної поліції у Волинській області, а тому стан досудового розслідування зазначеного кримінального провадження, а також запобігання повторним правопорушенням, знаходиться на постійному контролі керівництва ГУНП у Волинській області. Також у відповіді вони зазначили, що досудове розслідування триває, групою дізнавачів в складі п'яти працівників проводяться слідчі (розшукові) дії, спрямовані на встановлення всіх обставин зазначеної події.

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

вул. В. Винниченка 11, м. Луцьк, 43001,
тел.(0332) 742001, police@vl.npu.gov.ua, ідентифікаційний код 40108604

11.02.2021 № 1442/02/15-21

на № 04/02-6 від 04.02.2021

Виконавчому директору
Асоціації українських моніторів
дотримання прав людини в
діяльності правоохоронних органів
Пивоварову В.С.

Шановний пане директоре !

На Ваш запит на отримання публічної інформації повідомляємо, що звернення Яворської Л.В. щодо вчинення відносно неї неправомірних дій 04.01.2021 зареєстровано в ІТС ПІНП Луцького РВП Луцького ВП ГУНП у Волинській області за номером 93.

05.01.2021 сектором дізнання зазначеного підрозділу за фактом можливого перешкоджання законній професійній діяльності журналістів розпочато кримінальне провадження №12021035130000004 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.171 КК України.

На даний час досудове розслідування триває, групою дізнавачів в складі п'яти працівників проводяться слідчі (розшукові) дії, спрямовані на встановлення всіх обставин зазначеної події.

Протидія перешкоджанню професійній діяльності журналістів є одним з пріоритетних напрямків діяльності підрозділів Головного управління Національної поліції у Волинській області, а тому стан досудового розслідування зазначеного кримінального провадження, а також запобігання повторним правопорушенням, знаходиться на постійному контролі керівництва ГУНП у Волинській.

Про стан досудового розслідування, а також проведені в кримінальному провадженні слідчі (розшукові) дії, Яворська Л.В., яка визнана в зазначеному кримінальному провадженні потерпілою, може ознайомитись, заявивши відповідне клопотання.

З повагою
заступник начальника

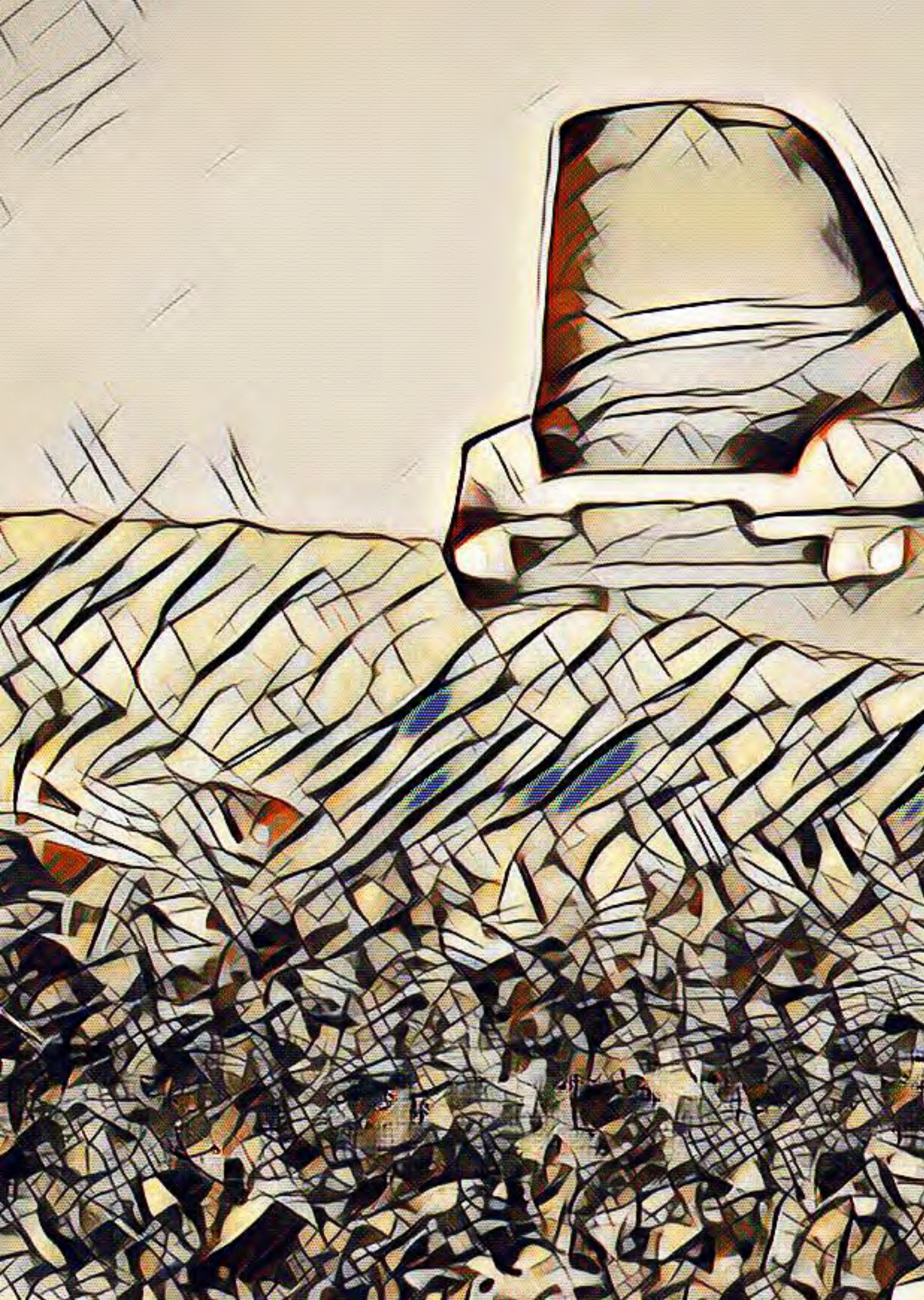
Олександр НЕРУХ

14. Залучення потерпілого/-ї й контроль громадськості

Потерпілих переважно не інформують про стан розслідування. Ознайомлення з матеріалами справи може відбуватись тільки після того, як потерпілий звернеться до слідчого з відповідним клопотанням. Громадськість може здійснювати відповідний контроль за розслідуванням справ лише через постійний публічний тиск та шляхом комунікації з керівництвом органів прокуратури.

15. Облік кримінальних правопорушень, у яких потерпілими є активісти/-ки.

Досі немає належного обліку кримінальних правопорушень, у яких потерпілими є громадські активісти/-ки та правозахисники/-ці. Жодна з досліджених справ не була кваліфікована за статтею 350 Кримінального кодексу України «Погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок». Частина перша цієї статті передбачає відповідальність за погрозу вбивством, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або знищення чи пошкодження майна загальнебезпечним способом щодо службової особи чи її близьких або щодо громадянина, який виконує громадський обов'язок, застосованих з метою припинення діяльності службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок, або зміни її характеру в інтересах того, хто погрожує.

Частина друга.
Опис інцидентів

Інцидент 1. Тиск зі сторони міського голови на головного редактора газети «Чорноморський маяк»

13 січня з [матеріалу](#) portalу «Ізбірком» стало відомо про ймовірний тиск на головного редактора одеської газети «Чорноморський маяк», Богдана Панаса. За словами Богдана, одразу після обрання Василя Гуляєва міським головою до редакції почали звертатись з мерії із проханням розмістити позитивні матеріали про діяльність міського голови і неодмінно на першій шпальті газети. Після цього, за словами Богдана Панаса, його викликали на «на килим» до міського голови, а незабаром до редакції завітала перевірка, після чого міська рада повідомила редакції про намір розірвати угоду оренди приміщення з газетою.

Головний редактор «Чорноморського маяка» стверджує, що акта перевірки муніципалітет не надав. На думку Богдана Панаса, дії міського голови є порушенням прав колективу газети, і журналіст має намір подавати позов до суду.

Інцидент 2. Дискредитаційна кампанія проти чугуївського правозахисника Романа Лихачова

Роман Лихачов – адвокат та громадський активіст з Харківської області – 15 січня [заявив](#) про нову хвилю дискредитаційної кампанії проти нього. Деякі інстаграм та телеграм-сторінки виклали відеоролик, що звинувачує Романа у зв'язках із наркоторговцем, а саме: у наданні адвокатських послуг наркоторговцям. У відео наведено запис розмови нібито між Лихачовим та фігурантом кримінальної справи. Роман Лихачов, у свою чергу, заперечує будь-який зв'язок та наголошує, що відео змонтоване з двох різних подій.

Роман пов'язує цю кампанію проти себе з запланованим на лютий ухваленням рішення про те, чи варто продовжувати розслідування справи про погрози активісту та чи надавати йому і далі державну охорону. Активіст не зазначає конкретних імен замовників.

Інцидент 3. На електронну скриньку миколаївської ЛГБТК-організації було надіслано лист з погрозами

Про лист з погрозами 15 січня [повідомила](#) сама організація «Ліга» на своїй сторінці у фейсбуці. Лист був надісланий від невідомого користувача під ніком «Pido Smert», він починається словами «Біжіть, свині», а закінчується словами, які можна розцінити як погрозу про факт того, що в місті оголошено «сафарі» на ЛГБТ-людей. До листа також додане посилання на відео-підбірку з побиттям ЛГБТ-людей.

Асоціація «ЛІГА» зокрема зазначили, що написали заяву до поліції, але в цілому не мають великої надії щодо ефективного розслідування, адже, як говориться в дописі, на Миколаївщині з 2006 року не було покарано жодну людину за злочини на ґрунті ненависті до ЛГБТК-спільноти.

Біжіть свині.

Ви ганьбите націю, ганьбите країну, ганьбите наше місто.
Не за те полягла Небесна Сотня. Не за те кожен день гинуть на фронті наші брати.
Тепер ви вирішили осквернити нашу віру. Зганьбили нашу рідну церкву, яка тільки струсила з себе багаторічне ярмо Московського патріархату. Вашому богохульству не буде прощення.
Повідомлення про мінування - всього лише попередження.
Ми отримали благословення від наших духовних наставників і тепер нас нічого не стримує.
Ми будемо відловлювати вас по одному. На вечірніх вулицях, у дворах і в під'їздах. Ми будемо палити ваші будинки, різати Ваших рідних і близьких. Відтепер ви завжди будете озиратися.
Ми оголошуємо Сафарі.

Кейс. Акції до дня пам'яті Станіслава Маркелова та Анастасії Бабурової

Інцидент 4. Поліція затримала учасників/-ць мирного зібрання проти праворадикального насилля в Києві

О 9 ранку, 19 січня, на Конtrakтовій площі [почалась](#) акція «Ні безкарності ультраправих». Учасники/-ці у супроводі поліції рушили до пам'ятника Сагайдачному, де почали розгортати банери. Одразу ж до них підійшли представники правоохоронних органів з проханням завершити акцію та деяких почали одразу затримувати за порушення «карантинних обмежень». Усього затримали 13 осіб.

У своїх соцмережах організатори – ор-

ганізація «Соціальний рух» – [зазначили](#) про неприпустимість такого відношення до виявлення інтенції до проведення мирних зібрань з боку поліції. Також вони зазначили про непропорційність обмеження конституційних прав та неприпустимість вибіркості таких обмежень в країні.

Інцидент 5. Поліція не дала провести мирне зібрання «Антифашистська акція» на заявленому місці

Напередодні, 19 січня, у фейсбуці громадська група «Червоні» [анонсувала](#) мирне зібрання на Михайлівській площі в Києві о 12:00 під назвою «Антифашистська акція».

Як [повідомив](#) один з учасників акції, поліція перешкодила акції, не надавши можливості проїхати фунікулером з Поштової площі до Михайлівської.

Як [розповів](#) Володимир Чемерис, представник групи «Червоні» у матеріалі ZMINA: «Поліція нас не пускала. Акцію ми не скасовували, а вирішили провести в іншому форматі – меншою кількістю людей, оскільки поліція діалогу нас прямо попередила, що на Михайлівській затримуватимуть за статтею 44-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Порушення правил щодо карантину людей». Я намагався їм пояснити, що це суперечить Кон-

ституції, що вони і так прекрасно знають. Але мені відповіли, що в них є вказівка, постанова Кабміну та доручення МВС так діяти».

Інцидент 6. Поліція відкрила кримінальне провадження проти директорки Інституту масової інформації через коментар про продаж журналістських посвідчень

21 січня 2021 року Детектор медіа [повідомили](#), що Національна поліція відкрила кримінальне провадження проти членкині Медіаруху та виконавчої директорки Інституту масової інформації Оксани Романюк за заявою голови «Журналістів проти корупції» Сергія Кота. Заява була подана 31 грудня 2020 року через [коментар](#) пані Романюк «Детектору медіа» про продаж журналістських посвідчень ГО «Журналісти проти корупції». Він звинувачує Оксану в завідомо неправдивому повідомленні про злочин (стаття 383-1 ККУ).

Водночас на сайті ВГО «Журналісти проти корупції» досі [розміщено](#) повідомлення, у якому пропонується за сплату членських внесків видати будь-кому журналістське посвідчення. На сайті організації пишуть, що мати журналістське посвідчення буде корисно переліку осіб, куди внесено «юристів», «підприємців», «місцевих депутатів» та «автолюбителів, які люблять подорожувати».

Медіарух у відповідь на ці події, [закликає](#) Національну поліцію невідкладно розслідувати дії ВГО «Журналісти проти корупції», а також утриматися від переслідування активістів за коментарі в медіа.

Інцидент 7. Журналістка, через матеріали щодо виборів, зазнала цькування в соцмережах

Як [повідомили](#) на сайті Інституту Масової інформації 22 січня, головна редакторка газети «Кам'янецький часопис «Ключ» (Кам'янець-Подільський, Хмельниччина), Тетяна Шуханова, звернулася до поліції через цькування в соцмережах. Про це вона повідомила представниці ІМІ в Хмельницькій області. Вона заявила, що часто перед виборами стикається з цією проблемою, бо пише свої матеріали про локальну правлячу партію. На цей раз дописи торкнулися не тільки неї, але і її родини. «Остання публікація була там розміщена декілька днів

тому. Вона стосувалася не лише мене як журналістки, а й усієї моєї родини. Загалом таких публікацій у цьому телеграм-каналі розміщено три. Також були випадки розміщення негативних коментарів у фейсбуці на сторінці газети «Ключ».

За словами журналістки, 21 січня вона передала заяву щодо цькування в соцмережах до Кам'янець-Подільського районного управління поліції ГУНП в Хмельницькій області. Через ці факти вона змушена зупинити діяльність газети, «оскільки переймається за безпеку своїх рідних та тих людей, з якими співпрацювала газета».

Інцидент 8. На військову з Чернігівської області, яка публічно заявила про домагання на робочому місці, здійснює тиск керівництво

Саму ситуацію відслідковує правозахисниця Ольга Решетилова, про тиск на військову Ольгу Деркач вона [повідомила](#) 26 січня на своїй сторінці у фейсбук. Правозахисниця розлого [описала](#) інцидент, Ольга Деркач – підполковниця з Чернігова, яка 12 років працює в обласному військкоматі. Жінка має 25 років вислуги та свого часу вісім місяців провела в зоні АТО. Помічати домагання з боку начальства вона почала у 2016 році. Військовий комісар, полковник Олександр Криворучко, з яким вони прийшли працювати в комісаріаті майже одночасно, дозволяв собі робити непристойні натяки, обговорювати зовнішність Деркач та навіть торкатись. Після відсутності реакції на скарги Ольги, вона вирішила висвітлити цю проблему в поліції та медіа.

Ольга Решетилова також [розповіла](#), що «після того як історія підполковника Деркач стала публічною, деякі інші жінки з військкомату також зважилися заявити про домагання з боку Криворучка. Але далеко не всі, бо не всі готові ризикувати сімейним життям, кар'єрою, репутацією, щоб заявляти про такі речі публічно».

Після публічних заяв, на Ольгу Деркач почало тиснути керівництво, змушуючи перевестись в іншу частину, а 8 лютого, за [заявою](#) Ольги Решетилової, на жінку подав позов до суду сам Олександр Криворучко.

Інцидент 9. Колишній селищний голова с. Коцюбинського, яка виступала за збереження Біличанського лісу, спалили авто

Вночі, 27 січня, було спалене авто громадської активістки, колишньої голови селища Коцюбинського, Ольги Матюшиної, яка виступає за збереження Біличанського лісу і приєднання Коцюбинського до Києва. Про це вона [повідомила](#) на своїй фейсбук-сторінці. Ольга Матюшина вважає те, що сталося, помстою за її попередню громадську діяльність і намаганням придушити активність інших людей у Коцюбинському через показове «покарання» когось відомого в селищі та регіоні.

Одразу того ж дня поліція [відкрила](#) кримінальне провадження, а 16 лютого поліція [заявила](#), що встановила ймовірного причетного до злочину та повідомила про підозру у підпалі.

Інцидент 10. Журналістці розбили скло автомобіля на Рівненщині

2 лютого журналістка та блогерка Ольга Ферар [повідомила](#) на своїй сторінці фейсбук, що тієї ж ночі невідомі розтропили скло її бокового вікна в машині. «Нічого не вкрали. Машину не відкривали. Камінь очевидно несли з собою, бо бруківка. Поліція каже, попередньо кинули прямо в дворі свідомо обравши саме це скло.»

Ферар [пов'язує](#) інцидент зі своєю журналістською діяльністю: вона викладає матеріал у видання «Рівне online» та активно веде фейсбук, зокрема щодо роботи Рівненської обласної ради, соціальних питань, серед інших – про розподіл бюджетних коштів, земельних ділянок тощо. До того ж, за словами журналістки, якихось побутових чи робочих конфліктів вона не мала, погроз напередодні також ні від кого не отримувала.

Поліція Рівненщини заявила, що відкрила провадження за статтею 296 («Хуліганство») Кримінального кодексу, ведуться слідчі дії.

Кейс Михайла Зубкова та Наталії Шibaєвої

Інцидент 11. Подружній парі активістів, які борються проти незаконного перевезення піску з місцевого кар'єру в Харківській області, закинули на подвір'я будинку гранату

Вночі, 5 лютого, на подвір'ї будинку, де мешкають Наталія Шibaєва та Михайло Зубков, невідомі підірвали гранату, після чого обидві їх машини загорілись, про це [повідомляє](#) ZMINA. Поліція виявила на місці події уламки корпусу гранати РГД-5 і запал. За даними відомства, пристрій вибухнув на даху будинку. Правоохоронці почали провадження за статтею «Умисне знищення чи пошкодження майна» (частина 2 статті 194) Кримінального кодексу.

Потерпілий Михайло Зубков зазначає, що пов'язує вибух із їхньою з дружиною участю в протестах проти відкриття ще одного піщаного кар'єру поблизу Сороківки.

Інцидент 12. На подружжя активістів, які виступають проти перевезення піску з місцевого кар'єру, напали з ножами

16 березня у селі Сороківка, Харківської області, під час мирного зібрання проти незаконного перевезення піску з місцевого кар'єру, на учасників/-ниць напали дві невідомі людини, які «накинулися на людей з ножами та побили їх». Про це [повідомили](#) в телеграм-каналі «Наша Ольховка».

Там же було зазначено, що під час акції протесту три людини на автомобілі «KIA», які хотіли проїхати через перекрити дорогу, влаштували бійку. В результаті бійки легкі тілесні ушкодження отримав 39-річний місцевий, який брав участь в акції протесту проти видобутку піску. Інформація про подію зареєстрована в Єдиному обліку відділення поліції № 1 Харків-

ського районного управління поліції № 2. Вирішується питання про відкриття за даним фактом кримінального провадження.

Як зазначається в [дописі](#) УГСПЛ про справу: мітингувальники впізнали нападників, адже раніше вони вже приїжджали на один із протестів та погрожували мешканцям. Тоді керівник Харківнерудпрому Алдошин заперечував причетність співробітників його компанії до погроз. Наталія Шibaєва та потерпілий, якого забрала швидка, написали заяви у поліцію.

Інцидент 13. Журналіст повідомив про підпал своєї автівки в м. Києві

7 лютого журналіст Володимир Єгоров [повідомив](#) на своїй сторінці у фейсбук про підпал автівки. Він пише: «сьогодні вночі (приблизно о 1:00) було підпалено мій автомобіль Citroen C5 Aircross. Автомобіль, 2019 року випуску, купувався в офіційного дилера (там і обслуговувався) з пробігом 46 тис. км, паливо – дизель. Він знаходився на стоянці, що охороняється, в Києві, на проспекті Правди. Про подію дізнався від співробітників охорони стоянки о 1:20, коли машина вже горіла і приїхали пожежники і співробітники поліції. Ніхто не постраждав, окрім гаражів і мого автомобіля, який знищений повністю»

За його словами, поліція зафіксувала сліди ймовірного злочинця, який міг підпалити автомобіль. Вони вели від машини до місця, звідки він потрапив на стоянку. Наразі журналіст чекає на результати експертизи. Інцидент він пов'язує саме зі своєю політичною та журналістською діяльністю, адже останні роки займається політичною, журналістською роботою.

Інцидент 14. На місцевого активіста і журналіста напали в місті Пирятин

10 лютого громадський активіст та журналіст з Пирятина, Полтавська область, Вадим Кирпиченко [повідомив](#) у мережі фейсбук про напад на нього. За його словами: об 11:00 зателефонували з невідомого номеру та попросили про зустріч, активіст був готовий за годину.

При зустрічі виявилось, що чоловік, що дзвонив – Олександр Бугайов, якого Вадим нещодавно звинуватив у зв'язках в партію «ОПЗЖ». Ось так надалі Вадим описує перебіг подій: «він спробував збити мене з ніг. Я викликав поліцію. Чоловік переcheкав, поки поліція візьме свідчення і поїде, після чого повернувся із 2 невідомими в масках. Вони вривалися

в кабінети КГЦ, де я орендую офіс, та шукали мене. У одному із кабінетів вони таки мене знайшли. Коли я вийшов в коридор, відразу почалася бійка. Троє тітушок почали кулаками та ногами битися. Так продовжувалося аж поки ми не вибралися на вулицю. І навіть там, перед очима перехожих, тітушки не могли зупинитися. Поки хтось не викликав поліцію. А за кілька годин до інциденту компанія виставила фото в нашій спільноті АПЕЛЬСИН із підписом «Привіт Кирпиченко».

Інцидент 15. В Одесі на знімальну групу напали під час зйомки матеріалу про незаконний продаж на ринку

10 лютого журналіст Євгеній Лисий [повідомив](#) на своїй сторінці у фейсбук про напад на нього зі знімальною групою. На знімальну групу «Нормально» було скоєно напад групою осіб, які займаються реалізацією сигарет на ринку «Північний». Член знімальної групи Віктор Надюк [описав](#) ситуацію наступним чином: «10 лютого ми з Ігорем Гвоздьовим, Євгеном Лисим, Денисом Корнишевим знімаючи сюжет про незаконну торгівлю підакцизної тютюнової продукції потрапили в неприємну ситуацію з торговцями на Північному ринку. Так званий бізнесмен на прізвище Хачатрян Гарік Геворгович 1998 року народження зі своїми родичами напали на нашу знімальну групу, перешкоджали зйомці, намагаючись розбити камеру, блокуючи наш автомобіль, погрожую-

чи фізичною розправою...». Журналісти одразу звернулись до поліції, написали заяву та зафіксували побой.

В результаті судового процесу над нападником йому [оголосили](#) вирок за частиною 2 статті 171 КК України (2 роки умовно).

Інцидент 16. Недопуск учасників/-ць акції на підтримку Сергія Стерненка під ОПУ

23 лютого близько 8-ої вечора відбулась акція на підтримку Сергія Стерненка, через вирок Одеського суду, що виніс рішення про сім років в'язниці та конфіскацію половини майна відомого активіста. Його звинуватили у викраденні Сергія Щербича – одеського активіста, який симпатизує проросійській партії «Родина».

За звітом групи громадського спостереження ОЗОН, [йдеться](#) про те, що учасників/-ниць не допускали безпосередньо до будівлі Офісу президента України, що призвело до численних сутичок та конфліктних ситуацій. У звіті зазначається, що «учасники зібрання, пройшовши поверхневу перевірку, зібралися біля воріт до ОП, перед кордоном з Нацгвардії. Вигукували гасла(...) О 20:30 напруга між протестувальниками, які не отримали пояснення і не змогли пройти за межі воріт, і представниками Нацгвардії, посилюлась. Почались перші

[сутички](#) та [штовханина](#). Протягом наступних 20 хвилин в бік поліції полетіли перша димова шашка, ймовірно стробоскоп і петарда. Також учасники закидали кордон Нацгвардії снігом. Комунікація між Нацгвардією і поліцією та протестувальниками/цями біля воріт ОПУ фактично не відбувалась, протестувальникам не пояснювали дій поліції/Нацгвардії у гучномовець чи іншим чином, що сприяло ескалації конфліктних ситуацій.»

Інцидент 17. Тиск на адвоката та громадського діяча Романа Маселка з боку поліції

26 лютого адвокат Роман Маселко [написав](#) на своїй сторінці у фейсбук про те, що до нього в офіс приходили представники правоохоронних органів для вручення протоколу про корупційне правопорушення. Він зазначив, що протокол склали через скаргу судді Скочок, якій Громадська рада доброчесності (членом якої був Роман) затвердила Висновок про недоброчесність судді. Суддя вважає цей

вирок упередженим. Адвокат зазначив, що до 26 лютого та візиту поліцейських не отримав від поліції жодних повідомлень чи запитів на отримання пояснення подій з його боку. «Я про це нічого не знав до сьогодні, коли 5 поліцейських прийшли в офіс [Фундація DEJURE](#). Вони заявили, що точно знають, що я в офісі бо «пробили» мій телефон і їм треба вручити мені протокол. Ми покликали журналістів і я почав знайомитись з протоколом. Посеред зачитування просто встали і пішли. Тобто протокол таки не вручили.»

Зі слів Романа стає зрозумілим, що поліцейські були переконані в його присутності в офісі через дані пеленгування його мобільного телефону. Про це повідомили працівники Фундації, які почули з розмов поліцейських, що ті «пробили» телефон Романа. На запитання, як саме представники поліції дізнались, що Роман знаходиться в офісі, поліцейські відповіли, що в цьому їм допомогло «оперативне везіння». Нагадаємо, що у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення відстеження мобільних телефонів є незаконним.

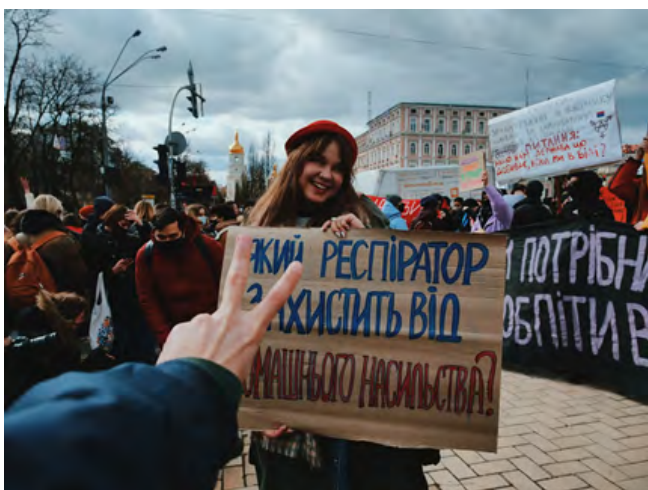
Адвокатська дорадча група, членом якої є Маселко, [розцінює](#) такі дії поліції як: незаконне стеження, демонстрацію контролю за пересуванням, погрозу неправомірним притягненням до відповідальності, тиск на Романа Маселка, як на адвоката, і засновника АДГ, як на громадського діяча.

Інцидент 18. Напад на учасниць мирного зібрання після Маршу Жінок 2021 у Києві

10 березня активістка Поліна Вернигор [повідомила](#) у дописі на своїй сторінці на фейсбук про напад на неї з іншими учасницями після маршу. За її словами, після Маршу жінок на них з напала купка молодиків, вони штовхалися, вигукували образи, хапали за руки та намагалися забрати плакати — в однієї з учасниць забрали. Одразу ввечері дівчина подала заяву до Подільського ГУ НПУ Києва. Як уточнює Поліна, «заяву приймали доволі довго. Поліція намагалася зазначити в протоколі, що у нас стався конфлікт (але конфлікт — це коли обидві сторони в нього вступають. Ми в нього не вступали. Це був напад) та змушували чекати між кожним з етапів по 40 хвилин, при тому, що у відділку більше не було «відвідувачів». Коли нарешті заяву зареєстрували, сказали зателефонувати наступного дня. Мали сказати, хто

вестиме справу та за якою статтею відкрите провадження. Я зателефонувала, мені повідомили, що всі дуже зайняті і не можуть зараз відповісти на мої питання, щоб я дзвонила наступного дня. Але наступного дня їм вже телефонував адвокат»

Поліна з адвокатом подає скаргу на бездіяльність правоохоронців. 18 березня поліція [відкрила](#) кримінальне провадження, попередньо інцидент кваліфікували за ч. 2 статті 296 Кримінального кодексу України «Хуліганство, вчинене групою осіб».

Інцидент 19. Сайт одеської організації, що займається журналістськими розслідуваннями зламали та замінили вміст деяких матеріалів

22 березня Центр журналістських розслідувань атакували невідомі та змінили зміст матеріалів про мера Одеси Геннадія Труханова, одесита Олександра Ангерта, якого ЗМІ називають авторитетом, і пов'язаної з ними фірми «Євротермінал». Про це [повідомляє](#) сама організація на своєму сайті.

Втручання в роботу сайту передувало звернення представників ТОВ «Євротермінал» з вимогами видалити розслідування, в якому розповідається, як дана компанія, порушуючи

законодавство, брала гроші за в'їзд вантажного транспорту в Одеський порт. Засновником фірми є кіпрська компанія «Northington Holdings Ltd». Її кінцевим бенефіціаром вказано Павло Лісичина, якого пов'язують з авторитетним одеським бізнесменом Олександром Ангертом. Представництво Центру журналістських розслідувань чітко пов'язує цю компанію з кібератакою на свій сайт.

Інцидент 20. Журналістка зазнала інтернет-булінгу та погроз після репортажу про працюючі під час локдауну бари в Києві.

25 березня журналістка Аліна Шеремета, яка працює з Громадським, заявила про те, що зазнає утисків після [репортажу](#) «РЕЙД кийськими закладами під час локдауну», який був опублікований на ютуб-каналі Громадського 23 березня. Про це вона [повідомила](#) представництву Інституту Масової інформації. За словами Аліни, після виходу репортажу їй почали писати на фейсбук і в особисті повідомлення, і в коментарях:

«Уже 23 та 24 березня найбільше почали писати вже і в особисті, і в коментарях, і скидати між своїми публіками з написами «Срочно найдите мне ее!». Пишуть і на моєму профілі. Але багато хто робив репости посту однієї дівчини, який сформульований так, що таких, як я, мало били в школі, треба нагадати ще. І під постом цієї дівчини майже 200 коментарів, і всі такого змісту, що я жахлива, як я посміла до цього братися, як я могла це зробити. Мене тегали, тому я бачила, що пишуть».

Журналістка зазначила, що побоюється за своє життя та здоров'я і планує писати заяву в поліцію.

Інцидент 21. Під час зйомок на околицях шахти «Краснолиманська» Донецької області журналістам погрожували

26 березня під час зйомок сюжету «Солдати мільярдера: як бійці Семенченка працювали в інтересах Коломойського» журналісту проекту журналістських розслідувань «Слідство.Інфо» Василю Бідуну погрожували. Це можна побачити в частині [сюжету](#), оприлюдненому на ютуб-каналі «Слідство.Інфо».

Як [зазначають](#) в ІМІ, інцидент стався на околицях шахти «Краснолиманська» Донецької області, куди журналіст приїхав поговорити щодо присутності на шахті співробітників приватного охоронного ТОВ «Донкорп Укра-

їна». «Слідство.Інфо» стверджує, що за цією приватною структурою стоїть колишній народний депутат, командир батальйону «Донбас», Семен Семенченко, і працювала вона в інтересах Ігоря Коломойського. Погрожував журналісту начальник охорони ДП «Краснолиманська», який назвався Дмитром Кашинським. Журналіст Василь Бідун попросив начальника охорони на камеру поспілкуватися щодо «Донкорп Україна», але той відмовив, сказавши, що не може. Коли ж журналіст почав залишати територію шахти, начальник охорони наздогнав його на авто та почав погрожувати й нецензурно лаятись.

Кейс: окремі інциденти щодо перешкоджання журналістській діяльності у висвітленні роботи органів влади та місцевого самоврядування

Інцидент 22. Напад на журналістку, яка прийшла до сільради с. Підгайці, Волинської області

4 січня у селі Підгайці Волинської області, за [матеріалом](#) ресурсу «Перший» чоловік намагався вирвати камеру у журналістки Людмили Яворської, яка приїхала до Підгайцівської сільської ради для отримання коментарів у депутатів щодо ситуації з ремонтом на одній із вулиць, а також щоб зареєструвати запит на доступ до інформації. Як пише видання, «агресивно налаштований чоловік накинувся на журналістку з кулаками та намагався вибити з рук камеру». Людмила Яворська зняла [відео](#), де можна побачити, як нападник закривав перед нею двері та намагався вибити з її рук камеру.

Поліція Волині відкрила кримінальне провадження за фактом перешкоджання журналістці Людмилі Яворській у Підгайцівській сільській раді. Про це [повідомляється](#) на сайті Національної поліції у Волинській області.

Інцидент 23. Журналістку на Хмельниччині пустили на засідання міськради тільки після виклику поліції

На засідання постійної депутатської комісії з питань містобудування, земельних відносин та охорони навколишнього природного се-

редовища, що відбулося 13 січня, журналістку Альону Березу пропустили лише після приїзду поліції. Про це [повідомляє](#) Інститут масової інформації, чиєю представницею і є журналістка в регіоні.

Недопуск охоронці аргументували посиленими карантинними обмеженнями через пандемію COVID-19. Водночас, ані на вимогу журналістки, ані на вимогу патрульної поліції ні охорона, ні будь-яка посадова особа міської ради не надали для ознайомлення жодного нормативного документа, яким би передбачались обмеження доступу журналістів до засідань постійних депутатських комісій.

Інцидент 24. Журналісток охорона не пустила на засідання Запорізької міської ради.

Як [повідомляє](#) Інститут масової інформації, 20 січня журналістку сайту 061.ua Ельміру Шагабудтдінову і редакторку «Неначасі» Катерину Майбороду охоронці не пустили на засідання постійних комісій міської ради в Запоріжжі. Недопуск був аргументований карантинними обмеженнями. Журналістки викликали поліцію, але навіть після цього їм не дозволили пройти на засідання. В результаті вони написали дві заяви про перешкоджання професійній журналістській діяльності.

Засідання постійних комісій 20 січня стосувались питань освіти, науки, культури, спорту, молоді та туризму і питань комунальної власності, ресурсів, приватизації, архітектури та земельних відносин. За словами Катерини Майбороди, вона планувала прийти на комісію, де мали розглядати петицію про створення притулку для постраждалих від домашнього насильства.

Інцидент 25. Журналісткам перешкоджав фільмувати депутат в Кам'янці-Подільському.

Як [повідомляє](#) представництво Інституту масової інформації в хмельницькій області, 21 січня депутат Кам'янець-Подільської міської ради Володимир Кондрук перешкоджав відеозніманню на території, де розміщено старий корпус водолікарні, знімальній групі ТРК «КП» (Кам'янець Подільський). За словами журналістки Інни Дороги: «...тут є конфліктна ситуація. Це територія колишньої водолікарні. Забудовник стверджує, що має всі дозвільні документи й діє в межах чинного законодавства, представники громадськості та окремі депутати виступають проти. Цього разу ми

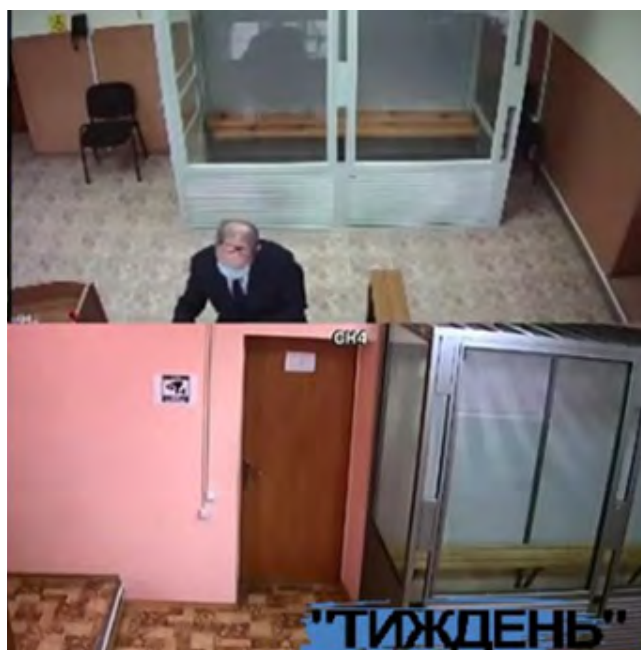
отримали інформацію від третіх осіб, що на території колишньої водолікарні відбувається якесь зібрання людей. Маючи інформаційний привід, ми приїхали на будівельний майданчик. На місці події був депутат, помічники міського голови, прихильники політсили ВО «Свобода». Під час нападу на нашого оператора свідками інциденту були представники поліції, але не втручались. Тому будемо звертатися до райуправління поліції із заявою.»

Телерадіокомпанія «Кам'янець-Подільський» звертатиметься до поліції у зв'язку з перешкоджанням їхній знімальній групі з боку депутата міськради.

Інцидент 26. Журналістів/-ок не пустили на судове засідання у Тростянці

26 січня о 9 ранку журналісти/-ки тростянецької газети «Тиждень» не змогли потрапити на засідання Тростянецького районного суду Сумської області, відповідачем у якому був міський голова — про це [повідомило](#) представництво Інституту масової інформації у Сумській області. Юрія Бову звинувачують в укладенні договорів зі своєю дружиною Рітою Бовою, власницею газети «Круглий двір», щодо фінансування з міського бюджету розміщення оголошень міської ради.

Тростянецьке видання «Тиждень» проводило онлайн-трансляцію пікету, а коли редактор Павло Зленко з оператором спробували потрапити на судове засідання, їм у цьому відмовили. Представники суду послалися на карантинні обмеження і запропонували користуватися онлайн-трансляцією.

Інцидент 27. Журналістів/-ок не пустили на засідання Запорізької міської ради, внаслідок штовхання фізично постраждала одна з журналісток

Як [повідомляє](#) кореспондент Укрінформу, 27 січня відбулася сесія міської ради на якій, зокрема, розглядали проект рішення про «Забезпечення безперешкодного права відвідування адміністративної будівлі виконавчого комітету ЗМР» із дотриманням протиепідемічних заходів. На цю сесію журналісти не були допущені, через що вони викликали поліцію та написали заяви про перешкоджання журналістській діяльності. Також, через неможливість потрапити на засідання міськради, журналісти пікетували будівлю міської ради.

Під час пікетування відбулась штовханина, де постраждала редакторка запорізького видання «Неначасі» Катерина Майборода. Про це [повідомляє](#) запорізьке представництво Інституту масової інформації. За словами журналістки, її хапав за руки начальник відділу внутрішньої політики Сергій Шулдик, а депутат від фракції «Партія Володимира Буряка» «Єднання» Олександр Онищенко відштовхнув від входу до будівлі міськради під час її спроб потрапити всередину адмінбудівлі на сесію міської ради. Внаслідок цього в неї почервоніла і припухла ліва рука.

Інцидент 28. Журналістів не пустили на судові засідання в Луцьку

4 лютого телеканал «Аверс» [повідомив](#) про недопуск їхньої знімальної групи на судові засідання Луцького міськрайонного суду, де розглядалися справи щодо порушення маскового режиму. За сюжетом каналу, суддя Світлана Крупінська не захотіла, щоб знімальна група фільмувала під час судового засідання. Також журналістці ТРК «Аверс» Наталії Поліщук не вдалося занести запит до кабінету судді щодо недопуску. У сюжеті зазначили, що цього зробити не дозволив охоронець, який був у коридорі. Він заявив: «Вам сказали, що вас не хочуть бачити».

Як [повідомило](#) представництво Інституту масової інформації, в пресслужбі Луцького міськрайонного суду не надали коментар з приводу недопуску журналістів, зазначивши про відсутність конкретики запиту.

Інцидент 29. На знімальну групу напав голова сільської ради у Житомирській області

22 лютого голова Вільської ОТГ Петро Білий [напав](#) на знімальну групу соціального проекту телеканалу СТБ «Один за всіх». Про це канал [повідомив](#) 25 лютого. Команда проекту [приїхала](#) в село Новопіль, щоб зняти випуск про жорстоке поводження з дітьми в родині Білінських. Журналісти вирішили запитати в голови Вільської ОТГ, чому «він не реагував на факт насильства над дітьми».

Як зазначає член знімальної групи Сергій Костир: «Ще дорогою до його місця роботи голова реагував агресивно і вимагав, щоб оператор припинив зйомку. Коли ж ми зайшли до сільради, ситуація вийшла з-під контролю. У момент, коли наша журналістка ставила запитання про сім'ю Білінських, пан Білий різко перекинув камеру, після чого підняв руку на оператора, який намагався його заспокоїти. Але Петро не врахував одного – наша камера весь цей час продовжувала знімати».

Інцидент 30. Журналістів/-ок не пустили на засідання сесії Ярмоленської ОТГ на Хмельниччині

12 березня, шляхом незаконного голосування, журналістів не пустили на сесію Ярмоленської об'єднаної територіальної громади (ОТГ). Про це [повідомили](#) у сюжеті хмельницького телеканалу TV7+.

Після прибуття журналістів/-ок на сесію, голова громади Андрій Шутяк спочатку виявив бажання скасувати/перенести сесію, але замість цього вирішив організувати імпровізоване голосування депутатів за переведення формату сесії у закритий. На запитання журналістів/-ок про причини закриття сесії, голова заявив про відсутність попередньої реєстрації у представників/-ниць засобів масової інформації. Варто зауважити, що такі дії вважаються незаконними, адже недопущення журналістів є кримінальним правопорушенням, передбаченим статтею 171 КК України, а «*відсутність акредитації не є підставою для недопуску журналістів*».

Самі журналісти/-ки зазначають, що «загалом на порядку денному було близько 80 питань. Серед них надання соціальної допомоги, виконання бюджету та розподіл комунальної техніки». Сприймають такий недопуск як інтенцію не виносити на широкий загал земельні питання, що також розглядалися на засіданні, бо підозрюють наявність корупційної складової в цій сфері.

Інцидент 31. Журналістку не пустили на засідання сесії Маньківської ОТГ на Черкащині

16 березня журналістці газети «Всеукраїнське об'єднання «Свобода» Валентині Блиндар було заборонено проводити фільмування сесії Маньківської об'єднаної територіальної громади Черкаської області. Про це [повідомляється](#) на сайті Інституту масової інформації.

«За словами журналістки, голова селищної ради Валерій Івасюк вніс на голосування питання про її присутність на сесії та про дозвіл на відеознімання. Депутати підтримали пропозицію залишити її на сесії, але заборонили відеофіксацію. Журналістка прийшла на сесію, щоб відзняти, зокрема, ухвалення питання про висвітлення ЗМІ діяльності виконавчих органів ОТГ протягом 2021–2025 років».

Журналістка викликала поліцію та написала заяву на місці про перешкоджання журналістській діяльності.

Інцидент 32. Журналістку не пустили на засідання суду у Києві

23 березня журналістку медійного проєкту Watchers.Media Аліну Кондратенко не пустили на засідання Печерського районного суду міста Києва щодо обрання запобіжного заходу ветерану Владиславу Гранецькому-Стафійчуку (Сорду) за події на акції під Офісом президента. Про це [повідомляє](#) представництво ІМІ.

«За її словами, судовий охоронець не пропустив її, зазначивши, що її немає в списку журналістів. Хоча, зазначила Аліна, вона за-

здалегідь надіслала до суду клопотання про можливість бути присутньою на засіданні. До того ж журналістка змогла сфотографувати список, у якому вона побачила, що її прізвище з нього викреслено. На запитання, хто викреслив її прізвище, судові охоронці не відповіли. Також вона додала, що речник так і не спустився до журналістів дати коментар офіційно на камери. За її словами, на засідання суду не пропустили також журналістів Радіо Свобода та 5 каналу».

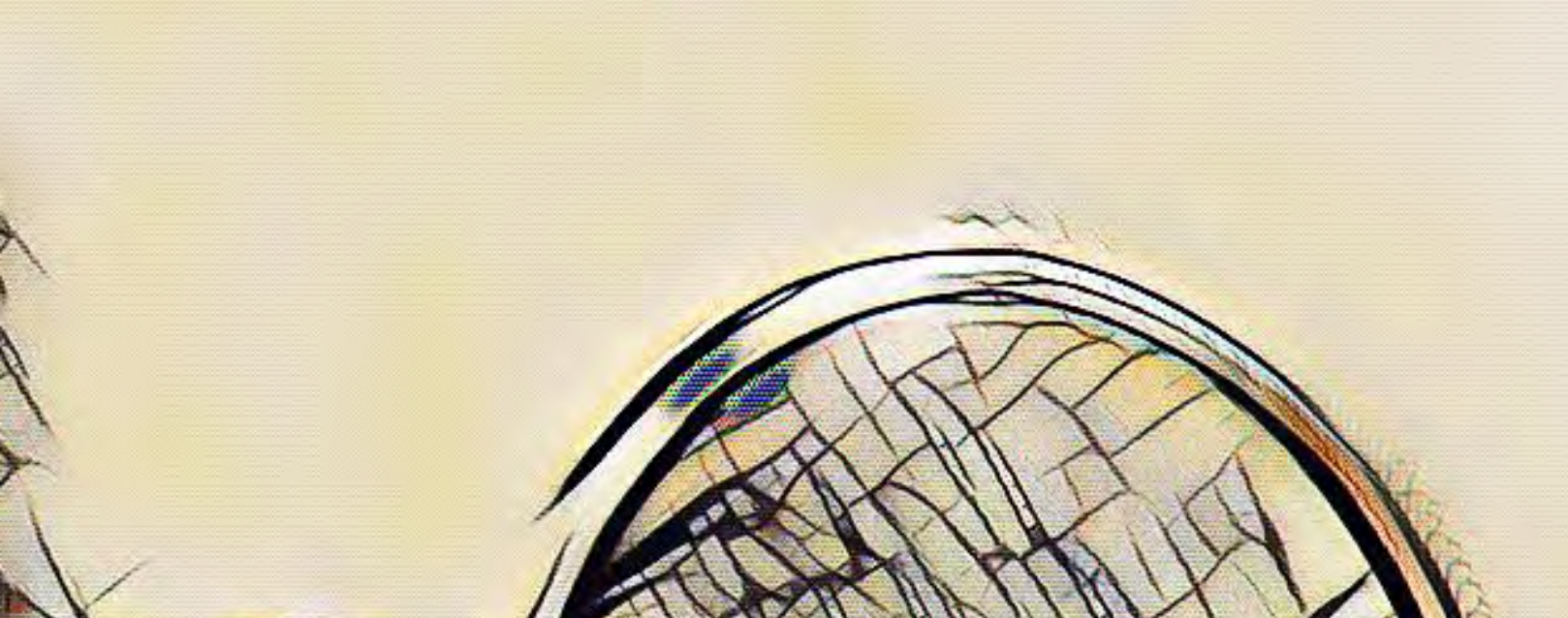
Рекомендації щодо підвищення рівня безпеки представників/-ць громадянського суспільства:

Міністерству внутрішніх справ і Національній поліції:

- ▶ Розробити дієву систему забезпечення захисту правозахисників/-ць, які через свою громадську діяльність зазнали нападів або отримали погрози що цих нападів. Захист має відповідати критеріям своєчасності і пропорційності, бути різноплановим та мати пріоритетизацію в організації роботи структурних та територіальних підрозділів поліції.
- ▶ Розробити та провести просвітницькі заходи щодо безпеки представників/-ць громадянського суспільства, які через свою громадську діяльність на захист суспільних інтересів зазнають тиску, погроз та нападів. Просвітницькі програми мають включати міжнародні зобов'язання України в цій сфері, національний і міжнародний досвід, нагальні проблеми і шляхи їх вирішення тощо.
- ▶ Розробити та впровадити заходи з превенції, виявлення та швидкого реагування на випадки тиску, погроз і нападів на представників/-ць громадянського суспільства, в тому числі заходи з протидії ескалації та недопущення рецидивів цих випадків.
- ▶ Розробити та провести просвітницькі заходи з проблематики застосування вибіркової та дискримінації щодо учасників та учасниць мирних зібрань з боку працівників правоохоронних органів.
- ▶ Запровадити практику публічного інформування про хід розслідування нападів на представників/-ць громадянського суспільства. Створити постійно діючі комунікаційні майданчики між керівництвом структурних та територіальних підрозділів НПУ та представниками громадянського суспільства.
- ▶ Розробити та провести просвітницькі заходи щодо проблематики використання мови ворожнечі посадовими особами структурних та територіальних підрозділів МВС і НПУ, бездіяльності та толерування дифамаційних інформаційних кампаній, проявів булінгу, погроз або залякувань представників/-ць громадянського суспільства.

Кабінету Міністрів України:

- ▶ Розробити належні стратегії, програми та механізми, що забезпечуватимуть захист і безпеку представників/-ць громадянського суспільства, які зазнають погроз і нападів через свою громадську діяльність. Ці механізми мають включати забезпечення фізичного захисту, тимчасову зміну місця проживання та інші потрібні захисні заходи і послуги з підтримки.
- ▶ Передбачити державну підтримку заходів, направлених на фізичний і психологічний захист представників/-ць громадянського суспільства, які наражаються на ризики, на невідкладну допомогу їм за надзвичайних обставин і на інші послуги, які допоможуть уникнути або мінімізувати можливі негативні наслідки цих ризиків. В тому числі передбачити спеціальні програми підтримки недержавних організацій (НДО), що надають відповідні послуги.
- ▶ Розробити програми протидії використанню мови ворожнечі в суспільстві, в тому числі направленої на створення негативного образу та стигматизації представників/-ць громадянського суспільства та дискредитацію їх діяльності.

Додатки

Додаток 1.

Методологія моніторингу нападів на представників/-ць громадянського суспільства

Залишається вкрай важливим безпосереднє відслідковування нападів на активістів/-ок задля виявлення нових системних проблем та надання розголосу та підтримки потерпілим активістам/-кам.

Ми відслідковуємо переслідування активістів/-ок, які піддаються правовому тиску (кримінальному чи адміністративному), а також зазнають позаправових дій.

Умовно ми розділяємо тиск на три групи:

- ▶ не пов'язаний із використанням насилля з боку державних органів;
- ▶ шляхом застосування насилля з боку державних органів;
- ▶ змішаний (насилля з боку третіх сторін та подальша бездіяльність з боку правоохоронних органів у розслідуванні справи).

Під поняттям «правовий тиск» ми розуміємо випадки:

- a. коли кримінальні та адміністративні дії було застосовано за правомірні дії на захист суспільних інтересів без зв'язку з будь-яким правопорушенням;
- b. коли кримінальні та адміністративні дії є явно непропорційними щодо правопорушення, в якому особу було визнано винною або щодо якого особа підозрюється;
- c. коли кримінальні та адміністративні дії було застосовано до особи на вибірковій, в порівнянні з іншими особами, основі;
- d. коли кримінальні та адміністративні дії є результатом очевидно несправедливого впливу на активістів/-ок, що, як видається, пов'язане з діями на захист суспільних інтересів.

Під поняттям «позаправових дій» ми розуміємо: випадки побиття, нападу, примусового зникнення, стеження, погрози, залякування, пошкодження рухомого чи нерухомого майна, незаконне проникнення в помешкання та інші дії з метою заподіяння фізичної або психологічної шкоди.

Ми усвідомлюємо, що переслідування можуть здійснювати як державні, так і недержавні суб'єкти, а також невстановлені особи. Ми беремо за основу [Керівні принципи ОБСЄ](#), таким чином, під поняттям «правозахисник» ми розуміємо «Особу, яка діє на захист суспільних інтересів, незалежно від роду діяльності, віку або іншого статусу або від того, чи діяльність проводиться індивідуально або спільно з іншими, у складі неформальної групи або недержавної організації (НДО), в якості волонтера або на професійній основі. Адвокати, профспілкові активісти, співробітники національних правозахисних інститутів (НПІ), журналісти, медичні працівники, державні службовці, студенти та інші особи можуть бути правозахисниками». Переслідування можуть стосуватись як власне активістів/-ок, так і бути направлені на їх близьких, родичів та знайомих.

Ми залишаємо за собою право не включати до наших моніторингових звітів осіб, щодо яких є вагомі підстави вважати, що ці особи застосовували насильство проти особистості, або з достовірних джерел відомо, що ці особи закликали до насильства за ознакою раси, релігії, етнічної приналежності, сексуальної орієнтації та інше. Водночас, ми не вважаємо безпідставне переслідування таких осіб правомірним чи законним та жодним чином не схвалюємо подібні дії.

Ми відстежуємо випадки переслідувань, шляхом контактування з постраждалими, проведення збору і аналізу всієї відповідної інформації. Ми збираємо первинну інформацію щодо переслідувань та здійснюємо перехресну перевірку інформації з максимально широкого кола джерел, таких як свідчення жертв і свідків інцидентів, їх адвокатів/-ок та/або законних представників/-ниць, отримуємо інформацію від центральних та регіональних органів влади, місцевих громад, представників/-ниць меншин та вразливих груп.

До того ж, ми здійснюємо [опитування](#) кожного/-ї постраждалого/-ї для систематизації та узагальнення інформації щодо змін у ефективності, самопочуття та мотивації представників/-ць громадського сектору.

Під час збору, обробки та перевірки інформації ми також використовуємо вторинні джере-

ла, такі як повідомлення у засобах масової інформації, дані, зібрані третіми особами, та інформацію з соціальних мереж.

Проте, ми прагнемо, щоб у більшості випадків наш моніторинг базувався на первинних повідомленнях безпосередніх жертв і (або) свідків інцидентів, їх родичів, адвокатів/-ок та/або законних представників/-ниць. У випадку, коли встановити контакт із жертвами та свідками інциденту не вдалось, ми покладемося на інформацію, зібрану через надійні зв'язки, з якомога ширшого кола джерел, котрі оцінюються на предмет авторитетності та достовірності.

Ми усвідомлюємо, що перелік справ, представлений у моніторинговому звіті, не є вичерпним. Окрім того, у звіті фігурують тільки ті люди і інциденти, щодо яких нам вдалося зібрати і проаналізувати достатньо матеріалів для аргументованого висновку про незаконний характер переслідувань щодо них, який не пов'язаний з побутовим насильством.

При підготовці цієї методології, ми послуговувалися [методологією](#) Правозахисного центру «Меморіал» та [методологією](#), що використовується під час підготовки Доповідей щодо ситуації з правами людини в Україні Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини.

Додаток 2.

Методологія визначення ефективності роботи органів правопорядку під час розслідування нападів на активістів/-ок

Джерела розробленої методології:

Конституція України в положеннях 27 статті «Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави — захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.»

29 статті «Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом...»

34 статті «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір...»

Кримінальний процесуальний Кодекс України в частинах

11 статті «Повага до людської гідності»

12 статті «Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність»

25 статті «Публічність»

28 статті «Розумні строки»

Інших статей пов'язаних з заходами забезпечення кримінального провадження.

Рішення Конституційного Суду України в частинах тлумачення норм Конституції України та Кримінального Процесуального Кодексу України

Закон України «Про доступ до публічної інформації» в частинах:

1 статті «Публічна інформація»

3 статті «Гарантії забезпечення права на доступ до публічної інформації»

4 статті «Принципи забезпечення доступу до публічної інформації»

Рішення Європейського суду з прав людини при розгляді порушень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

13 статті «Право на ефективний засіб юридичного захисту»

2 статті «Право на життя»

3 статті «Заборона катування»

Предмет та принципи здійснення дослідження:

Дослідження ефективності дій органів правопорядку під час розслідування нападів на активістів/-ок буде здійснюватися по кейсам, які будуть задокументовані та верифіковані командою проекту «Посилення системи захисту активістів». Ми визначаємо ефективність дій органів правопорядку шляхом контактування з постраждалими, їх адвокатами/-ками та/або представниками/-цями, родичами та знайомими, написанням запитів до державних органів, проведенням збору і аналізу всієї інформації, яка перебуває у відкритому доступі. Під час обробки та перевірки інформації ми також використовуємо вторинні джерела, такі як повідомлення у засобах масової інформації, дані, зібрані третіми особами, та інформацію з соціальних мереж.

Поняття «Органи правопорядку» розуміються в значенні державних інституцій які уповноважені на:

- ▶ забезпечення превенції нападів на активістів/-ок та правозахисників/-ниць;
- ▶ організацію та проведення розслідувань протиправних дій щодо активістів/-ок та правозахисників/-ниць;

► надання належного захисту потерпілим від протиправних дій.

Ми усвідомлюємо, що перелік зібраної інформації про дії органів правопорядку під час розслідування нападів на активістів/-ок та правозахисників/-ниць може не бути вичерпним. Разом з тим, при надходженні додаткової інформації, ми готові переглянути надані нами оцінки, щоб максимально точно та неупереджено визначити ефективність дій органів правопорядку в кожному, окремо взятому, випадку.

Також ми прагнемо не тільки надати оцінку дій органів правопорядку щодо кожного верифікованого випадку, але й воліємо узагальнити та виявити тенденції (як позитивні, так і негативні) для подальшої комунікації з керівниками/-цями органів державної влади.

Питання, які будуть досліджуватись:

1. Превенція вчинення злочину.

Чи достатньо було вжито заходів, щоб злочин не був вчинений. Чи здійснювалось реагування на випадки будь-якого виду тиску та/або погроз, які мали місце раніше. Яким чином правоохоронні органи ведуть моніторинг та оцінку подібних випадків.

2. Визначення і здійснення заходів із запобігання рецидивам нападів на активістів/-ок та правозахисників/-ниць.

3. Забезпечення існування чіткої системи механізмів і процедур, через яку можуть надходити повідомлення про напади на активістів/-ок та правозахисників/-ниць.

► інклюзивність такої системи;

► швидкість реакції на повідомлення;

► результат опрацювання повідомлень;

► можливість фіксації та проведення розслідування навіть за відсутності офіційної скарги.

Незабезпечення такої системи само собою може становити загрозу для швидкого та ефективного проведення розслідування.

4. Дотримання процедури реєстрації кримінального правопорушення за заявою потерпілого/-ї та надання йому/їй статусу потерпілого/-ї.

5. Забезпечення, у разі потреби, послуг адвоката.

6. Робота з ризиками. Унеможливлення факторів впливу з боку інших органів влади та місцевого самоврядування, пов'язаних можливими корупційними зв'язками з бізнес-структурами, які діють на даній території, і саме в розрізі діяльності яких виник конфлікт і, відповідно, відбувається/відбувся тиск/напад на активістів/-ок.

7. Швидкість та ефективність, у разі потреби, забезпечення надання медичних послуг.

8. Дослідження органами правопорядку дотичних фактів, щодо розслідування випадків нападів на активістів/-ок та правозахисників/-ниць.

9. Незалежність і неупередженість розслідування.

Незалежність службовців, які залучаються до проведення розслідувань, і осіб, що приймають рішення, від осіб, що є причетними до фактів, за якими проводиться розслідування.

10. Повнота та ретельність розслідування.

У розслідуваннях мають здійснюватися всі розумні кроки для забезпечення збирання доказів, які стосуються відповідного кейсу.

Типовий перелік необхідних слідчих заходів і доказів включає:

► докладні і вичерпні показання скаржників-потерпілих, отримані з належною мірою делікатності;

► належне опитування і, у разі необхідності, використання пред'явлення особи для впізнання та інших слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення винних;

► конфіденційне і ретельне медичне фізичне і психологічне обстеження судовими експертами скаржників-потерпілих. Воно має проводитися незалежним персоналом відповідної кваліфікації, здатним визначити причини ушкоджень та їхню відповідність змісту скарги;

► огляд місця скоєння злочину з метою виявлення речових доказів, включаючи знаряддя, що могло використовуватись для нападу, відбитки пальців, біологічні рідини і тканини.

11. Збирання доказів і ведення розслідування мають здійснюватися відповідно до процесуальних норм.

Недотримання процесуальних норм, внаслідок чого подальше провадження зазнає невдачі,

означає, що не всі розумні кроки для забезпечення доказів стосовно інциденту були здійснені.

12. Невідкладність розслідування

Розслідування і можливе судове провадження мають проводитися невідкладно і в рамках розумних строків.

Невідкладність – це ключ до забезпечення довіри з боку громадськості

13. Компетентність слідчих та забезпечення процесу розслідування.

Слідчі органи мають бути повністю компетентні для встановлення фактів у справі.

Чи мають можливість слідчі органи застосовувати засоби захисту, передбачені [Законом](#), для того, щоб забезпечити скажників-потерпілих та інших долучених до розслідування осіб від залякування або від інших способів їх примушення до самоусунення від участі у розслідуванні.

Системи розслідувань мають забезпечуватися адекватними фінансовими й технічними ресурсами.

14. Залучення потерпілого/-ї і контроль громадськості

Як скажники-потерпілі або їхні представники залучені до процедур слідства. Чи залучені потерпілі до участі у конкретних слідчих діях, коли це є належним. Чи інформуються вони про хід розслідування та про всі прийняті рішення.

Чи належним чином в особливо серйозних випадках інформується громадськість про хід розслідування.

15. Облік кримінальних правопорушень, в яких потерпілими є активісти/-ки.

Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів (Асоціація УМДПЛ) – неурядова правозахисна організація, що здійснює системний всеукраїнський моніторинг дотримання прав людини та основоположних свобод у діяльності правоохоронних органів.

Ми працюємо за такими напрямками:

- Боротьба з катуваннями;
- Розвиток громадського контролю;
- Захист правозахисників та активістів;
- Робота з вразливими групами;
- Реформа органів правопорядку.

Асоціація УМДПЛ має багаторічний досвід роботи в галузі моніторингу дотримання прав людини, а також власний пул експертів, які беруть участь у роботі консультативно-дорадчих органів та міжвідомчих експертних груп. Експерти Асоціації беруть участь у розробці численних змін до нормативно-правових актів, що регулюють діяльність правоохоронних органів та є співавторами законопроектів, розробниками низки тренінгів, майстер-класів, посібників, аналітично-методичних матеріалів, науково-практичних видань тощо.

Сайт: umdpl.info

Facebook: fb.com/Association.UMDPL

Електронна пошта для зауважень та коментарів:
umdpl.association@gmail.com